

УДК: 316.7

Вервиця як етнорелігійний маркер акціональної підсистеми сигніфікативного поля католицизму

В.І. КРЯЧКО

Інститут соціології, психології та соціальних комунікацій Національного педагогічного
університету імені М.П. Драгоманова, м. Київ, Україна, E-mail: volodymyr.kryachko@gmail.com

Авторське резюме

Здійснено спробу експлікації вервиці як етнорелігійного маркера акціональної сигніфікативної підсистеми католицького сигніфікополя у контексті дослідження інтеракції та кореляції структурних елементів різних етнорелігійних просторів та систем в етносоціології релігії за допомогою різносоціо-еволюційних інструментативних методотехнологій. Проаналізовано частину сучасних наукових та інформаційних ресурсів, пов'язаних із візуальною культурою, релігійними обрядами та догматикою католицизму, а також виявлено деякі подібності між певними сигніфікантами акціональної атрибутики католиків та деякими ідентифікаційними маркерами-паттернами різних етнорелігійних спільнот минулого та сучасного соціумпростору. Виявлено деякі етнорелігійні зв'язки та кросскореляції між певними структуроелементами католицького сигніфікативного поля і етнорелігійними маркерами індуїстських, буддистських, ісламських тощо етнічностей.

Соціоєвалюаційно-ідентифікативні, аналітико-контентуальні, а також соціодіагностичні аутоінтенційні спроби експлікації етнорелігійних маркеро-сигніфікативних спільнозалежностей-кореляцій між різними сигніфікативними структурополями у соціумпросторі здійснені на базі розробленої автором моделі структури сигніфікативного поля католицизму, яка складається із наступних базових сигніфікативних структурних підсистем: 1) антропоморфна сигніфікативна підсистема, до якої належать людиноподібні та персоніфіковані символікоконструкції, пам'ятки культури та архітектурні ансамблі, а також позначки частин тіла людини, їх комбінації та сигнали; 2) зооморфна сигніфікативна підсистема, до якої входять твариноподібні позначкоконструкції та знаки окремих їх органів, а також символи продуктів їх життєдіяльності; 3) вегетоморфна сигніфікативна підсистема, до якої належать рослиноподібні сигніфікоелементи та продукти харчування; 4) геоморфна сигніфікативна підсистема; 5) геометрична сигніфікативна підсистема; 6) астральна сигніфікативна підсистема; 7) колористична сигніфікопідсистема; 8) топосоінсталативна сигніфікопідсистема; 9) предметно-інструментативна сигніфікативна підсистема; 10) архітектурна екстер'єрно-інтер'єрна сигніфікативна підсистема; 11) абстрактна сигніфікативна підсистема; 12) акціональна сигніфікативна підсистема.

Ключові слова: акціональна сигніфікативна підсистема, вервиця, етнічність, етнорелігійний маркер, етнорелігійний простір, етносоціологія, етносоціологія релігії, католицизм, маркер, медитація, релігія, сигніфікант, сигніфікативне поле, система, соціологія, соціумпростір, структура.

Rosary as the ethnoreligious marker of the actional subsystem of significant field of catholicism

V.I. KRYACHKO

Institute for sociology, psychology and social communications of the National pedagogical
Dragomanov university, Kyiv, Ukraine, E-mail: volodymyr.kryachko@gmail.com

Abstract

The paper deals with an attempt to explicate the recitation of rosary as the ethnoreligious marker of the actional significant subsystem of Catholic significant field in the context of the study of interaction and correlation of the structural elements of various ethnoreligious spaces and systems in the ethnosociology of religion using some socioevaluational instrumentative methodotechnologies. A part of the modern scientific and information resources related to visual culture, religious rites and dogmas of Catholicism is analyzed, as well as some similarities between certain significant of the actional attributes of Catholics and some identificative markers-patterns of different ethnoreligious communities of the past and modern sociospace are explicated. The ethnoreligious links and interrelations between some structural elements of Catholic significant field and some ethnoreligious markers of Hinduistic, Buddhistic, Islamic etc. ethnicities are slightly explicated.

The socioevaluative, autointentional, identificative attempts to explicate some ethnoreligious crosscorrelations between different significant structural fields in sociospace are based on the author's Model of the structure of significant field of Catholicism, which consists of the following 12 basic significant structural subsystems: 1) anthropomorphic significant subsystem, which includes human-similar (manlike) and personificated symbolic constructions, monuments and architectural ensembles, as well as symbols of human body parts, their combinations and signals; 2) zoomorphic significant subsystem, which includes animal-similar significant constructions and signs of their separate bodyparts, as well as symbols of their lifeproductions; 3) vegetomorphic significant subsystem, which includes plant-similar significant elements and food products; 4) geomorphic significant subsystem; 5) geometric significant subsystem; 6) astral-referent significant subsystem; 7) coloristic significant subsystem; 8) topos-instalative significant subsystem; 9) © V.I. Kryachko, 2015

objective-instrumental significative subsystem; 10) architectural exterior-interior significative subsystem; 11) abstractive significative subsystem; 12) actional significative subsystem.

Keywords: actional significative subsystem, ethnicity, ethnoreligious marker, ethnoreligious space, ethnosociology, ethnosociology of religion, catholicism, marker, meditation, religion, rosary, significant, significative field, system, sociology, sociospace, structure.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження проблематики цієї статті пов'язана із дослідженнями релігійних та етнічних маркерів сигніфікативного (символо-познакового) поля католицизму в етносоціології релігії. Також дана тематика пов'язана із інтеграційно-трансформаційними, глобалізаційними, екуменічними тощо тенденціями у соціумпросторі. Отже, актуальність обраної теми статті впливає із проблеми, що склалася в даному напрямку досліджень, а саме: протиріччя між наявністю множини джерел, присвячених теоретичним засадам католицизму та малою представленістю цілісних теоретичних праць з етносоціології релігії, присвячених дослідженню вервиці як етнорелігійного маркера акціональної сигніфікативної підсистеми католицького сигніфікополя.

Аналіз досліджень і публікацій. Тематики дослідження даної статті стосуються катехизм Католицької Церкви, концептуально-теоретичні праці таких дослідників як: В. Аракелова (етнорелігійні спільноти), Ф. Барт (етнічні кордони), В. Вайс (етнорелігійні маркери), Г. Геллей (етнорелігійна семантика), В. Євтух (етносоціологія, соціологія, етнологія, етністія), Ю. Каптен (основи медитації), О. Каргунов (етнополітологія), А. Колодний (релігієзнавство), В. Лубський (релігієзнавство), Н. Луман (соціологія соціальних систем), С. Малешевич (соціологія етнічності), Е. Нюстрем (релігієзнавство), В. Остроухов (нетрадиційні релігійні та містичні культи України, інформаційна безпека), М. Пірен (соціологія релігії, етнопсихологія), Ю. Романенко (синергетика, соціологія соціальних систем, соціологія візуального символізму, візуальна аналітика), М. Сінгх (аналіз етнорелігійних символів та обрядів), Л. Филипович (етнологія релігії), А. Хіслоп (етнорелігійні маркери), К. Юнг (етносимволи) та інших, а також численні інфомедіа ресурси, які пов'язані із етнорелігійною проблематикою, зокрема: www.vatican.va, www.amazingdiscoveries.org, www.religion.in.ua, www.risu.org.ua, www.credo-ua.org, www.catholicnews.org.ua, www.catholic-info.at.ua, www.katolik.ru, www.catholic-media.org, www.ethnoencyclopedia.info, www.evaluation.com.ua, www.bible-lessons.in.ua, www.faithology.com, www.catholicencyclopedia.in.ua, www.kak-meditirovat.info, www.livingrosary.org.ua, www.molytva.at.ua, www.pewforum.org, www.top-antropos.com, www.truechristianity.info, www.christusimperat.org тощо.

Метою дослідження є експлікація молитовно-відмовляння вервиці як етнорелігійного маркера акціональної підсистеми католицького сигніфікополя у контексті етносоціології релігії.

Виклад основного матеріалу. Етнорелігійна соціоєвалюація (як одна із інструментативних методотехнологій етносоціології релігії) католицького сигніфікативного структурополя може базуватись на нижченаведеній 12 підсистемній моделі, яку можна використовувати у різних науках та мультидисциплінарних дослідженнях як платформу для конструювання та імплементації соціоаналітичних, соціодіагностичних, соціофорсайтингових та соціоєвалюаційних інструментів (моделей) та технологій ідентифікації корелятивних і асоціативних зв'язків між різними етнорелігійними та соціокультурними системами у соціумпросторі. В етносоціології релігії ми пропонуємо структуру сигніфікативного поля католицизму як експлікативну сигніфікосистему (знако-познакову конструкцію-систему) різних релігійних, культурних, етнічних, соціальних та інших маркерів, пов'язаних із простором функціонування та взаємодії людських індивідів і спільнот, типологізувати, як мінімум, за наступними базовими сигніфікативними (символопознаковими) структурними підсистемами: 1) антропоморфна сигніфікативна підсистема, до якої належать людиноподібні символікоконструкції (ікони (образи) та скульптури Матері Божої, репрезентовані в мистецтві (живописі, скульптурі), пам'ятках культури та архітектурних ансамблях) та позначки частин (органів) тіла людини (наприклад, чоловіче начало у різних етнокультурах та етнорелігійних просторах символізуються зазвичай фалосоподібними об'єктами: стріла, конус, спис, лінгам (санскрит. «знак», «мітка»), обеліск, стовп, колона, жердина, плуг, прут, лопата, піка, меч, факел тощо), а також їх комбінації та сигнали; 2) зооморфна сигніфікативна підсистема, до якої входять твариноподібні познакоконструкції та знаки окремих їх органів (символ лева з крилами), а також символи продуктів їх життєдіяльності (молоко, мед); 3) вегетоморфна сигніфікативна підсистема, до якої належать рослиноподібні сигніфікоелементи (фльор-де-лі) та продукти харчування; 4) геоморфна сигніфікативна підсистема (вогне, вода, метало, каміне, мінералоподібні сигніфікоконструкції, явища природи як символи); 5) геометрична сигніфікативна підсистема (наприклад, хрестоподібні, трикутноподібні, колоподібні, овалоподібні, пірамідоподібні, конусоподібні конструктоелементи); 6) астральна сигніфікативна підсистема (сонцеподібні (солярні), місяцеподібні, зорепадібні символи); 7) колористична сигніфікопідсистема (кольори, які найчастіше виявляються у католицькому етнорелігійному просторі); 8) топосоінсталяційна сигніфікопідсистема (місцезнаходження тих чи інших об'єктів (пред-

метів, конструкцій) у просторі); 9) предметно-інструментативна сигніфікативна підсистема (знаряддя, одяг (наприклад, митра (головний убір), ряса тощо), аксесуари (атрибути) (вервиця) та іншоподібні предмети); 10) архітектурна екстер'єрно-інтер'єрна сигніфікативна підсистема (різновиди храмових конструкцій, жертвенники, капища); 11) абстрактна сигніфікативна підсистема (тлумачення етнорелігійними та соціальними суб'єктами і спільнотами таких понять, як істина, правда, добро, дух тощо) 12) акціональна (активнісно-діяльнісна) сигніфікативна підсистема [1-3; 5-7; 10; 12-13; 15-19; 21-22; 24; 26; 28-32; 34; 37-41; 43; 51; 53-55].

На нашу думку, до акціональної сигніфікативної підсистеми маркерів (елементів, формоїдентифікаторів) католицької сигніфікопосистеми (структури католицького сигніфікополя) у соціальному та етнорелігійному просторах належать різні людські (соціосуб'єктні) релігійні, етнічні, соціальні, політичні (наприклад, зустрічі Папи Римського з політиками різних держав) активності, заняття, дії (діяльності), обряди, ритуали, музика, співи тощо. Наприклад, такі етнорелігійні дії (форми побожності) різних соціальних суб'єктів, як: розважання (медитація), контемплятивна молитва, евхаристія, хрещення дітей, вшановування мощей, відвідування святинь, прощі, процесії, Хресна дорога, релігійні танці, носіння медаліків, почитання (пошановування) святих ікон, молитва перед іконами, молитва на вервиці, молитва до Діви Марії, візуалізування образу під час молитви, кроплення свяченою водою (для нагадування про хрещення) тощо [4; 8; 11; 12; 20; 27; 36; 42-43; 46; 54].

В католицизмі, як відомо, культ Пресвятої Діви виражається в літургійних святах, присвячених Божій Матері, а також у богородичній молитві, наприклад у вервиці, яка у католицькому катехизмі позиціонується як «підсумок цілого Євангелія» [12, с. 241-242]. У катехизмі католицької церкви відзначено, що розважання (медитація) – це передусім пошук, і що методи розважання можуть бути настільки варіативними, наскільки різними є духовні наставники, а католицько-християнська молитва охоче намагається розважати про «Таїнства Христа», як, наприклад, у духовному читанні (*Lectio divina*) чи у вервиці. У своїй праксисодіяльності (практичних активностях) католицька церква з особливою любов'ю вшановує Діву Марію Пресвяту Матір Божу, яка у догматично-катехизмічних текстах католицизму позиціонується нерозривно зв'язаною зі своїм Сином у ділі спасіння [12, с. 292] (хоча саме ім'я Ісус (оригінально з тексту Біблії на івриті «Йешуа») означає на івриті «Йегова (івр. «Господь») спасає») і в Біблії в Євангелії від Луки 1:46-47 написано: «І сказала Марія: величає душа моя Господа, і зрадів дух мій у Бозі, Спасителі моїм» – тобто Діва Марія визнає і називає Бога Спасителем, а отже, згідно з написаним у Біблії, як і всі люди вона потребує спасіння від Господа Бога і не

може бути нерозривно зв'язана з Богом у ділі спасіння, адже, як написано в Біблії у Діяннях 2:21 «усякий, хто прикличе ім'я Господнє, спасеться» – тобто, як видно, згідно Біблії є тільки один Спаситель – Господь Бог). Додамо також, що в католицькому богослов'ї і практиці особливо варто виділити догмати про непорочне зачаття, воскресіння і вознесіння, взяття на небо (небовзяття) Пресвятої Богородиці Марії Приснодіві (1854 р.), поклоніння серцю Матері Божої тощо [12, с. 648; 21, с. 96], проте в Біблії (Священних Писаннях), як відомо тим людям, які читають і досліджують тексти Біблії, про це ніде не написано. Крім цього, варто констатувати, що Біблія Богоцентрична та Христосцентрична, а не Марієцентрична. Аутопоестична Біблейсько-християнська концептосистема є Богоцентрововерсійною та Богоаттрактивною, а не Марієспрямованою. В Біблійському християнстві Вічноживий Всемогутній Суцций Господь Бог Саваоф (івр. «Цваот» – Воїнства) – Першопочаток, Дух (івр. «Руах»), Вседержитель, Святий святих (івр. «Кодеш кадашім»), Цар царів (івр. «Мелех гаМлахім») і Господь пануючих (івр. «Адон гаАдонім»), Великий «Я Есмь», Центр..., а не антропоморфний дідусь з бородою якого зображають на іконах, фресках та картинах у мистецтві. Таким чином, таке ідеалізовано-акцентуоване пошановування Діви Марії, на нашу думку, може виступати архетипічно-похідним акціональним етнорелігійним маркером в католицькому сигніфікативному структурополі, адже факти ідеалізації жінки-матері і пошановування жінки-матері (Великої матері) зафіксовані у різних наукових джерелах, які описують релігійні та етнокультурні інтра-спільнотні, міжспільнотні, кросскультурні тощо взаємини у соціумпросторі [17-19; 39-41].

Загальновідомим є той факт, що вервиця, або чотки – це шнурівка із нанизаними на неї більшими й меншими перлами, зернами чи коралками, яку різноетнорелігійно-референтні (позиціонанти католицизму, буддизму, ісламу тощо) соціальні суб'єкти використовують при молитвах, відчитуючи при кожному зерняткові окрему молитву. Назва «вервиця» походить саме від слова «верв», що означає «шнурок, мотузка». В католицизмі вервицю називають ще рожанцем, що означає корона троянд (рож) або розарієм, що символічно означає «вінець віри» з троянд. Наприклад, блаженний Алан де Рупе говорив, що Вервиця із 150 Богородице Діво є великою короною із білих троянд для Діви Марії. В соціоєвалюаційно-етнорелігійному ракурсі зазначимо, що буддійські чотки традиційно налічують 108, 54, 27, 21 або 18 намистин (вузликів). Індуїстські чотки-намисто (рудракша) зазвичай містять 108, 54 або 50 (по числу букв індійського алфавіту) зерен. Вервиця є неодмінним атрибутом богині Сарасвати, Брахми, Шіви, Ганеші і так далі. Мусульманські чотки зазвичай налічують 99 (за числом імен Аллаха), 33 або 11 намистин і привісок. Католицькі чотки (вервиця, розарій) зазвичай складаються

з 50 зерен, розділених на п'ять декад. Також у католицизмі, як відомо, можуть використовуватися чотки з 33 і 150 зернами. В середині 1980 років в англійській церкві були розроблені так звані «англійські» або «екumenістичні» чотки, які містили 33 намистини. До XVI ст. практика відмовляння вервиці мала різні релігійні форми, а за св. Пія V утвердилася форма, що відома як відмовляння «Богородице» у поєднанні з розважаннями п'ятнадцяти тасмниць, тобто основних подій з життя Христа і Пресвятої Діви, кожний десяток «Богородице Діво» передує «Отче наш», а закінчує коротке вшанування трьох Осіб Божих. Кількість 150 (п'ятнадцяти десятків) відповідає числу псалмів, тому Вервиця в католицизмі може називатись «Псалтирем Пресвятої Діви»[4], що, на нашу думку, не відповідає написаному в Біблії і може виступати сигніфікативним різноетно-релігійно-референтним маркером католицького сигніфікополя. Адже, як відомо, єврейська назва псалма «мізмор» означає «співання з музикою во славу Богу». Тобто Псалми чи Псалтир – це збірник духовних піснеспівів народу ізраельського Господу (івр. «Адонай») Богу (івр. «Елогім»). В Біблії написано 150 Псалмів, в яких Давид і інші святі псалмоспівці прославляють Вічного Бога Творця Царя царів і Господа пануючих, а не Діву Марію царицю небесну. Адже, згідно з християнськими уявленнями, вся слава із наших вуст повинна віддаватися тільки Всесильному, Всемогутньому, Вічноживому Богу Творцю всесвіту.

Також зазначимо, що в католицькому мистецькому сигніфікативному структурополі існує багато картин, на яких зображено «коронування Діви Марії», наприклад: «Коронація Богоматері» Ель Греко (XVI ст.), «Коронування Діви Марії» Дієго Веласкеса (XVII ст.), «Коронування Діви Марії» Пітера Пауля Рубенса (XVII ст.) тощо з антропоморфним зображенням Бога Отця, що не відповідає написаному в Біблії (адже в Біблії в Євангелії від Іоанна 4:24 написано: «Бог є Дух, і ті, що поклоняються Йому, повинні поклонятися в душі і істині»; в Біблії в 1-му посланні до Тимофія 6:15-16 написано: «Блаженний і Єдиний (івр. «Ехад») сильний Цар царюючих і Господь пануючих, Єдиний, Який має безсмертя і живе у неприступному світлі, Якого ніхто з людей не бачив і бачити не може») і може, на нашу думку, бути базопідставою для експлікації наявності персоналізованих етнорелігійних маркерів у католицькому сигніфікополі.

Як відомо, Папи Римські пошановують молитву на Вервиці. Папа Пій IX так висловлювався про св. Вервицю: «Моїм найбільшим скарбом у Ватикані є Вервиця. Вона – моє Євангеліє». Папа Лев XIII говорив: «Католицький люде, люби Вервицю, католицький люде, молися часто і охоче на Вервиці». Папа Пій X у своєму тестаменті написав: «Поміж усіма молитвами Вервиця є найкращою, вона приносить найбільше ласк. Вона є молитвою, яка найбіль-

ше зворушує Серце Божої Матері. Хочете миру вдома, моліться на Вервиці у сім'ї ...З Вервицею – в Серце Матері! Через Серце Матері – до Серця Спасителя! З Вервицею – до Неба!» Папа Пій XI так висловився про Вервицю: «Поміж молитвами, якими ми звертаємося до Божої Матері, Вервиця займає особливе місце. Вона є чудесним вінцем, прекрасною молитвою». Папа Пій XII вітає Матір Божу титулом «Цариця Вервиці». Папа Павло VI в Апостольському посланні «*Marialis Kultus*» («Культ Марії») від 2 лютого 1974 року підкреслює роль вервиці як роздумування над життям Христа і Богородиці, а також висловлює таку думку про Вервицю: «Вервиця здатна поглиблювати католицько-християнське життя та помножувати апостольську ревність». За словами Папи Римського Івана Павла II, вервиця вводить людей в живий контакт з Ісусом через серце Його матері. Іван Павло II називає Вервицю простим та багатим молінням, яке усім доступне: «Драбина, по якій піднімаються до Неба за допомогою руки Марії» [27].

Далі наведемо один із експлікованих у католицьких інфоджерелах алгоритмоприкладів щодо того як католикам рекомендовано молитися на вервиці: «Слава Тобі, Боже наш, слава Тобі. Царю Небесний...Вірую...Слава Отцю, що нас сотворив, нині і повсякчас, і на віки вічні. Амінь Богородице Діво...Слава Сину, що нас відкупив, нині і повсякчас, і на віки вічні. Амінь...Богородице Діво...Слава Святому духові, що нас просвітив і в святій вірі утвердив, нині і повсякчас, і на віки вічні. Амінь...Богородице Діво...Слава Отцю і Сині, і Святому Духові...Заявити перше таїнство...Отче наш...Богородице Діво... (10 разів)...Слава Отцю і Сині, і Святому Духові... О, наш любий Ісусе... Свята і Непорочно Зачата...О Мати Божа...Прийди, Святий Духу...Заявити друге таїнство...Отче наш...Богородице Діво...(10 разів)...Слава Отцю і Сині, і Святому Духові...О, наш любий Ісусе... Свята і Непорочно Зачата... О Мати Божа... Прийди, Святий Духу...Заявити третє таїнство Отче наш...Богородице Діво...(10 разів)...Слава Отцю і Сині, і Святому Духові...О, наш любий Ісусе...Свята і Непорочно Зачата...О Мати Божа... Прийди, Святий Духу...Заявити четверте таїнство Отче наш...Богородице Діво...(10 разів)...Слава Отцю і Сині, і Святому Духові...О, наш любий Ісусе...Свята і Непорочно Зачата...О Мати Божа...Прийди, Святий Духу...Заявити п'яте таїнство Отче наш...Богородице Діво...(10 разів)...Слава Отцю і Сині, і Святому Духові...О, наш любий Ісусе...Свята і Непорочно Зачата...О Мати Божа...Прийди, Святий Духу...Радуйся Царице...Під Твою милість прибігаємо...Богородице Діво...» [4; 8; 11-12; 20; 27; 36; 42-43; 46; 54].

У християнському ракурсі дослідження етнорелігійної проблематики католицизму констатуємо, що в Біблії в Євангелії від Матфея 6:7-13 написано як Господь Бог хоче щоб ми віруючі в Бога Отця нашого молились, і

Ісус Христос Син Божий заповідав віруючим в Бога молитись так: «А молячись, не говоріть зайвого, як язичники, бо вони думають, що в багатослів'ї своєму почуті будуть. Не уподібнюйтесь їм, бо знає Отець ваш, чого ви потребуєте, раніше за ваше прохання до Нього. Моліться ж так: Отче наш, що єси на небесах, нехай святиться ім'я Твоє; нехай прийде Царство Твоє; нехай буде воля Твоя, як на небі, так і на землі. Хліб наш насущний дай нам сьогодні; І прости нам провини наші, як і ми прощаємо винуватцям нашим; І не введи нас у спокусу, але визволи нас від лукавого. Бо Твоє є Царство, і сила, і слава навіки. Амінь» [3, с. 1087]. Тобто, як видно, в Біблії (зібранні Священних Християнських Текстів-Писань) написано як потрібно молитись і як не потрібно молитись, адже в Біблії написано заповідь віруючим в Бога і Ісуса Христа молитися до Бога Отця в ім'я Божого Сина Ісуса Христа, а не до Діви Марії молитися. Отже, ніде в Біблії (Святому Писанні) не написано заповідей, вказівок чи рекомендацій молитись до Діви Марії матері Ісуса Христа, не написано молитись повторюваними словами чи фразами. До того ж, довготривале повторення однотипних фраз при розважанні (медитації) може сприяти переходу людини у трансний (безсвідомий) стан (якщо, звичайно, довіряти інформації, яка експлікується у наукових джерелах з нейролінгвістичного програмування).

Тому, беручи до уваги акцентуацію на повторюваних словах та вербальних молитвах до Діви Марії з різноатрибутивними їй вищенаведеними «епітетами», вважаємо, що таке акціоакцентування (акцентування діяльнісна концентрація, зосередженість) на особі та образі Діви Марії може бути пов'язане із деякою імпаکتивністю (впливовістю при корелятивності окремих складових елементів різних сигніфікосистем) етнорелігійних активностей різних соціосуб'єктів, спільносистем та їх сигніфікативних конструктороформаций як на католицькі етнорелігійні сигніфікативні конструктороформации, так і на акціоактивну сигніфікативну підсистему сигніфікативного конструкторополя (системоформации) католицизму в цілому. Отже, молитва на вервиці до Діви Марії, як видно із вищенаведеного, не відповідає заповідям Господа Бога, які написано у текстах Біблії (Святого Писання), і тому може виступати, на нашу думку, етнічним (етнорелігійним) маркером сигніфікативного поля католицизму, який як елементо-конструкт входить до набору вищезазначених складових схемосистем-моделі акціоактивної сигніфікативної підсистеми католицького сигніфікополя.

Той факт, що у католицькому катехизисі використано слово «медитація» (від лат. «meditor», що означає «розмірковувати», «розважати», «роздумувати», «розмислити»). Крім того, синонімами медитації є поняття «споглядання», «самоспоглядання», «транс» тощо. Свами Бхактиведанта, наприклад, визначає

медитацію як «мислинневе споглядання». Тобто медитація – довготривале роздумування про якийсь предмет, явище чи процес, яке відбувається в стані поглибленої зосередженості психіки і розуму, при якому всі інші, сторонні об'єкти не проявляються у свідомості того, хто медитує [10, с. 15-16]), яке має, як відомо, етноспецифіковане та етнорелігійно-каузальне «забарвлення», адже є як мінімум індобуддійським етнорелігійним маркером, на нашу думку, є однією із базисопідстав для умовиводу про те, що у католицькому сигніфікативному полі наявна конструкторосистема етнорелігійних конструктороформаций. Адже, згідно з інформацією, яка експлікується у наукових джерелах, зокрема у працях професора В. Остроухова, кінцева мета медитації – полегшення, звільнення, досягнення нірвани (перехід в пустоту, в ніщо), що наближає, наприклад, трансцендентальну медитацію до буддизму. Трансцендентальна ж медитація за своєю природою є типовим різновидом індуїзму (де етнорелігійні суб'єкти поклоняються, наприклад, Брахману), а точніше – однією з форм Раджа-Йоги, прихильники якої пропагують повне єднання особи, яка медитує, з «усім сущим». Поняття бога в системі медитації невиразне і розпливчате. Для його характеристики Махаріші використовує багатослів'я, що має на меті узгодити індуїстський політеїзм з монотеїстичними релігіями [21, с. 126]. Найпоширеніша медитація серед індуїстсько-імпаکتивнореферентних релігій (у вайшнавизмі – медитація на Вішну, Крішну, Нараяну, будь-які аватари Вішну), у буддизмі (медитація на Будду), у джайнізмі, сікхізмі і т. д. Медитація входить до культової практики в даосизмі, ісламі, а також в язичницьких/пантеїстичних релігіях, але спрямовують увагу на головного бога відповідного пантеону. Медитація – це стан, за якого свідомість повністю злило з об'єктом спостереження, тобто спостерігач ототожнений з самим об'єктом. Частіше за все об'єктом медитації є сама свідомість або різноетнорелігійно-референтний бог (божество). Медитація – практична і універсальна релігія, «медитація солодка й приємна». Наприклад, тантристська медитація припускає ототожнення себе з об'єктом медитації, тобто з абсолютном, у певній формі. Таким об'єктом може бути образ («мурті») двох божеств (наприклад, Шіви та Шакті (Богиня-Матір Шакті Деві, Боже-ственна Мати, Споконвічна Богиня)). Адепти культу «Ніруттара-тантра» взагалі намагаються досягти ідеальних стосунків з Шакті, а через неї – з Шивою [21, с. 135-136]. Що ж до буддизму, то унікальним способом збільшення буддійського пантеону слід вважати штучне (і цілком свідоме) створення міфологічних образів і персонажів. Цей процес досяг кульмінаційного моменту у 2-й половині 1-го тис. по Р.Х., коли були сформовані основні ідами (боже-створенець, букв. «жаданий бог») ваджраяни. Створені в якості антропоморфних символів для медитативної практики споглядання, ці персо-

нажі скоро наповнились міфологічним змістом і міцно ввійшли у пантеон буддійської міфології. Особливе місце у міфології ваджраяни займають міфологічні персоніфіковані божества жіночої статі – жіночі бодхісатви (наприклад, Тара), жіночі відповідники ідамів (Праджня) тощо. Споглядання ідаму і ототожнення самого себе із ним, згідно уявлень буддистів, сприяють досягненню просвітлення [19, с. 190-194, 479]. Вищезазначене може, на нашу думку, бути базопідставою для висловлення припущення стосовно того, що праксисодіяльність пошанування католиками Діви Марії та молитва на вервиці є етнорелігійними маркерами, а також для імплементації у фреймах етносоціології релігії методотехнології ідентифікативної соціо-еволюції акціональних корелятивних подібностей між структурним топосоакціональним маркерополем вищенаведених етнорелігійних систем та акціональних інтенцієвекторних Діво Маріє-референтних та медитативних алгоритмоконструктосхем, які рекомендовані вченням репрезентантів католицької церкви у катехизмі.

Як відомо, у процесі медитації та молитви на чотках (вервиці) різнокультурницько-референтними етнорелігійними соціальними суб'єктами можуть використовуватись мантри – рецитації (повторюваня) слів чи словосполучень (молитвених слів та звернень) із різно-етнорелігійних священних текстів (в індуїзмі, буддизмі) з метою з'єднання із трансцендентною духопозареальністю. В словнику АБВУ Lingvo експлікується наступне визначення концепту мантра – магічна формула викликання і закликання богів у давньоіндійській традиції [48]. Тобто мантри – молитвенні формули чи заклинання, які при їх проговоренні викликають визначені вібрації і спричиняють зміни психіки людини у тому чи іншому бажаному напрямку [10, с. 224]. Наприклад, якщо послідовник бажав отримати посвячення в процесі бхакті-йоги, то він повинен повторювати щоденно 16 кіл мантри Харе Крішна на чотках, які складаються із 108 намистин. Це займає приблизно 1,5-2 години. Цю мантру-молитву, яку ще називають «великою мантрою», наведено в деяких ортодоксальних священних писаннях, зокрема в Упанішадах. Отже, практика повторення мантр на чотках дуже давня і є незмінним елементом практики всіх шкіл вішнуїзму і навіть більше, – майже всіх течій індуїзму [21, с. 106-107].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бауэр В. Энциклопедия символов [Текст] / В. Бауэр, И. Дюмотц, С. Головин; [Пер. с нем. Г. Гаева]. – М.: Крон-Пресс, 2000. – 504 с.
2. Библиейский справочник Геллея [Пер. с англ. Рыбакова О. А.] [Текст]. – С-Пб.: «Библия для всех», 2012. – 787 с.
3. Библия. Видання Київської Патріархії Української Православної Церкви Київського Патріархату [Пер. Патріарха Філарета (Денисенка М.А)] [Текст]. – К.: Вид-во «Преса України», 2009. – 1416 с.
4. Вервиця у повчаннях Пап Римських [Електронний ресурс] // Промінь Любові. – 2004. – № 2. – Режим доступу: <http://promin-lubovi.narod.ru/public/2/pub2st5.htm>.
5. Дюлей М. Християнські символи: Катехиза та Біблія (I–VI століття) [Текст] / Мартіна Дюлей; [Пер. з фр. М. Горішної]. – Львів: Свічадо, 2010. – 232 с.
6. Євтух В.Б. Етнічність: енциклопедичний довідник [Текст] / В.Б.Євтух; Нац. пед. ун-т імені М.П.

За словами ж Йозефа Ратцінгера (265-го Папи Римського) з інтерв'ю, яке він дав італійському журналу «Una voce grida...» у березні 1999 року, мантра є молитвою, зверненою не до Бога, а до божеств, які є ідолами. Мета руху трансцендентальної медитації полягає в тому, щоб привести своїх послідовників до розчинення в тотожності, тобто вона повністю протирічить християнському баченню. Трансцендентальна медитація спричиняє за собою повне занурення, «розчинення» особи в тотожності вищої істоти [35]. Тобто, з християнської точки зору, молитва віруючої людини в Бога і Ісуса Христа до Бога Отця в ім'я Ісуса (івр. «Йешуа» – Господь (івр. Йегова) Спасе (Спаситель)) Христа (івр. «Машіах» – Месія, Помазаний) і етноспецифікована ідолопоклонська поганська (язичницька) медитативна мантра різних етнорелігійних соціосуб'єктів (індивідів та груп) – протилежні за своєю суттю, направленістю, атракторовизначеністю та цілеспрямованістю. Отже, у Біблейсько-християнському контексті медитацію, довготривале однотипне повторення одних і тих же слів при молитві, вервицю, молитвовідмовляння вервиці, молитву до Діви Марії, на нашу думку, можна вважати (у зв'язку із невідповідністю вищезазначених католицьких маркероактивностей написаним текстам Біблії) етнорелігійними маркерами акціональної сигніфікативної підсистеми католицького сигніфікативного структурополя, які в свою чергу пов'язані у соціумпросторі із індуїстськими, буддійськими, ісламськими та ін. етнічностями.

Висновки. Підсумовуючи виклад матеріалу даної статті зазначимо, що молитвовідмовляння вервиці, медитація, а також довготривала з багаторазовими повторюваннями одних і тих же слів молитва до Діви Марії, на нашу думку, є експліковізуалізованими діяльними етнорелігійними маркерами акціональної сигніфікативної підсистеми католицького сигніфікативного структурополя, які, в свою чергу, пов'язані із індуїстськими, буддійськими, ісламськими тощо етнічностями як структурокультурницькими сигніфікативними системоформаціями. Етнорелігійні маркери як елементоконструкти католицької сигніфікосистеми пропонуємо досліджувати, наприклад, у фреймах етносоціології релігії за допомогою аутоконструйованих методотехнологій-інструментів етнорелігійної соціо-еволюції.

- Драгоманова, Центр етноглобалістики. – Київ: Фенікс, 2012. – 396 с.
7. Євтух В.Б. Етносоціологія: довідник [Текст] / В.Б. Євтух. – К: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2011. – 205 с.
8. Загальна вервиця [Електронний ресурс] // Молитва – могутній засіб спасіння. – Режим доступу: http://molytva.at.ua/index/zagalna_vervicja/0-59.
9. Как медитировать [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://kak-meditirovat.info/>.
10. Каптен Ю. Л. Основы медитации [Текст] / Ю.Л. Каптен. – С-Пб.: Андреев и сыновья, 1991. – 333 с.
11. Катехизм Католицької Церкви [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.catechismus.org.ua/>.
12. Катехизм Католицької Церкви [Синод Української Греко-Католицької Церкви] [Текст]. – Львів: ВВП «Місіонер», 2002. – 772 с.
13. Коннер К. Дж. Тлумачення символів та прообразів [Текст] / Кевін Дж. Коннер; [Пер. з англ.]. – 2-е вид. – К., Варух, 2013. – 144 с.
14. Крячко В.І. Соціодіагностичний ракурс української ментальності: монографія [Текст] / В. І. Крячко. – К.: Вид-во ТОВ «НВП «Інтерсервіс», 2012. – 248 с.
15. Лубський В.І. Історія релігій [Текст] / В.І. Лубський, М.В. Лубська – [2-ге вид.]. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 776 с.
16. Лубський В.І. Релігієзнавство: Підручник. Вид. 2-ге, доп. [Текст] / В.І. Лубський, В.І. Теремко, М.В. Лубська. – К.: Академвидав, 2008. – 464 с.
17. Людство і віра: Всесвітня історія народів і релігій: Енцикл.-довід. вид.: [У 4 т.] [Текст] / [Авт.-уклад. Г. Щокін]. – К.: МАУП, 2002. – Т. II. – 2005. – 640 с.
18. Мифология. Энциклопедия [Текст] / [Гл. ред. Е.М. Мелетинский]. – М.: Большая Российская энциклопедия, 2003. – 736 с.
19. Мифы народов мира. Энциклопедия: в 2-х т. [Текст] / [Гл. ред. С.А. Токарев]. – М.: Сов. Энциклопедия, 1991. – Т. 1. А-К. – 671 с.; 1992. – Т. 2. К-Я. – 719 с.
20. Молись на Вервиці щодня [Електронний ресурс] // The Workers of Our Lady. – Режим доступу: <http://www.ourlady.ca/translations/ukrainian/RosaryUkr.htm>.
21. Нетрадиційні релігійні та містичні культури України: Навч. посібник [Текст] / В.М. Петрик, С.В. Сьомін та ін. [За заг. ред. В.В. Остроухова]. – К.: Росава, 2003. – 336 с.
22. Нюстрем Э. Библейский словарь [Текст] / Эрик Нюстрем [Пер. со швед. под ред. И.С. Свенсона]. – С-Пб.: «Библия для всех», 2011. – 537 с.
23. Пірен М.І. Соціологія релігії: Підручник [Текст] / М.І. Пірен. – К.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2008. – 344 с.
24. Полная энциклопедия символов [Текст] / сост. В.М. Рошаль. – М. АСТ; С-Пб.: Сова, 2007. – 515 с.
25. Про нас [Електронний ресурс] // Центр евалюації науково-освітніх та соціальних програм. – Режим доступу: <http://evaluation.com.ua/pro-nas/> – Назва з екрана.
26. Релігієзнавчий словник [Текст] / [За ред. А. Колодного і Б. Лобовика]. – К.: Четверта хвиля, 1996. 392 с.
27. Розарій, Вервиця [Електронний ресурс] // Храм Різдва Пресвятої Богородиці села Заріччя. – Режим доступу: <http://bogizernjata.wix.com/gods-grains%rosary/ccf1>.
28. Романенко Ю.В. Візуалізації в медійно-комунікаційному просторі: соціосистемологічний підхід. – Монографія [Текст] / Ю.В. Романенко, І.О. Святненко, А.А. Зінченко. – К.: Видавничо-поліграфічний центр Інституту міжнар. відносин, 2014. – 487 с.
29. Романенко Ю.В. Механізми символічної інтеракції в комунікаціях, політиці, мистецтві: візуально-аналітичний та соціосимволічний аспекти [Текст] / Ю.В. Романенко, Л.О. Скідін. – К.: Вид-во ДУІКТ, 2011. – 301 с.
30. Святе Письмо Старого і Нового Завіту [Текст]. – Б.м.: Вид-во Отців Василіян «Місіонер», 2007. – 1477 с.
31. Сербский Николай. Символы и сигналы [Текст] / Николай Сербский; [Пер. с сербского Натальи Феофановой]. – Симферополь: Родное слово, 2012. – 128 с.
32. Солина Т.В. Италия. XIII – начало XVI века: Биографический словарь (Художники Западной Европы) [Текст] / Т.В. Солина. – С-Пб.: Издательская Группа «Азбука-классика», 2010. – 720 с.: ил.
33. Соціологія: підручник [Текст] / За ред. В.Г. Городяненка. – К.: ВЦ «Академія», 2008. – 544 с.
34. Токарев С.А. Ранние формы религии [Текст] / С.А. Токарев. – М.: Политиздат, 1990. – 622 с.: ил.
35. Тридцять питань до кардинала Йозефа Ратцінгера про магію і окультизм [Електронний ресурс] // *Milites Christi Imperatoris*. – Режим доступу: <http://www.christusimperat.org/uk/node/15729>.
36. Християнський світогляд [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hrystyjany.at.ua/>.
37. Шейнина Е.Я. Энциклопедия символов [Текст] / Е.Я. Шейнина. – М.: АСТ; Харьков: Торсинг, 2003. – 591 с.
38. Энциклопедия символики и геральдики [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.symbolarium.ru>.
39. Юнг К.Г. Йога и Запад: Сборник [Текст] / [Пер. с нем. и составл. П.П. Максими]. – Львов: Инициатива; К.: Airland, 1994. – 230 с.
40. Юнг К.Г. Либи́до, его метаморфозы и символы [Текст] / К.Г. Юнг; [Под общ. ред. А.И. Белкина, М.М. Решетникова]. – С-Пб.: Восточно-Европейский Институт Психоанализа, 1994. – 416 с.
41. Юнг К.Г. Тэвистокские лекции. Аналитическая психология: ее теория и практика [Текст] / К.Г. Юнг; [Составл., предисл. и перевод с англ. В. Менжулина]. – К.: СИНТО, 1995. – VII, 236 с.
42. Як молитися на вервиці [Електронний ресурс] // TrueChristianity.Info. – Режим доступу: http://www.truechristianity.info/ua/prayers_ua/yak_molytysia_na_vervytsi.php.
43. Amazing Discoveries Albums [Electronic resource] // Amazing Discoveries. – Regime to access: <http://>

amazingdiscoveries.org/albums.

44. Arakelova V. Ethno-Religious Communities: To the Problem of Identity Markers [Text] / Victoria Arakelova // *Iran and the Caucasus*, no. 14, Koninklijke Brill NV, Leiden, 2010. – P. 1-18.
45. Campbell W. S. Religion, identity and ethnicity: the contribution of Paul the Apostle [Text] / William S. Campbell // *Journal of Beliefs & Values*, Vol. 29, No. 2, 2008. – P. 139-150.
46. How to recite the Holy Rosary [Electronic resource]. – Regime to access: <http://www.newadvent.org/images/rosary.pdf>.
47. Korporowicz L. Rozwojowa misja ewaluacji [Text] / Leszek Korporowicz // *Animacja Życia Publicznego. Analizy i rekomendacje*, Nr. 4 (11), 2013. – S. 4-7.
48. Lingvo Online [Electronic resource]. – Regime to access: <http://www.lingvo.ua/uk>.
49. Malešević S. The Sociology of Ethnicity [Text] / Siniša Malešević. London: SAGE Publications, 2004. – 208 p.
50. Marti G. Fluid Ethnicity and Ethnic Transcendence in Multiracial Churches [Text] / Gerardo Marti // *Journal for the Scientific Study of Religion*, No. 47 (1), 2008. – P. 11-16.
51. Most Say Religious Holiday Displays on Public Property Are Ok [Electronic resource] // Pew Research Center, 2014. – Regime to access: <http://www.pewforum.org/2014/12/15/most-say-religious-holiday-displays-should-be-allowed-on-public-property/>.
52. Safran W. Language, Ethnicity and Religion: a Complex and Persistent Linkage [Text] / William Safran // *Nations and Nationalism*, No. 14 (1), 2008. – P. 171-190.
53. Sayce A.H. Assyria, Its Princes, Priests and People. By-Paths of Bible Knowledge VII [Electronic resource] / Archibald Henry Sayce. – Regime to access: <http://www.gutenberg.org/files/42033/42033-h/42033-h.htm>.
54. The Holy See: Official web-site [Electronic resource]. – Regime to access: <http://w2.vatican.va/content/vatican/en.html>.
55. What the Public Knows – In Pictures, Maps, Graphs and Symbols [Electronic resource] // Pew Research Center, 2013. – Regime to access: <http://www.people-press.org/2013/02/05/what-the-public-knows-in-pictures-maps-graphs-and-symbols/>

Стаття надійшла до редакції 23.02.2015

REFERENCES:

1. Bauer V., Dymotts I., Golovin S. Entsiklopediya simvolov (Encyclopedia of symbols). M.: Kron-Press, 2000. 504 p.
2. Bibleyskiy spravochnik Gelleya [Perevod s angliyskogo Rybakova O.A.] (Halley's Bible Handbook) [Rybakov O. translation from English]. Sankt-Peterburg, 2012. 787 p.
3. Bibliya. Vydannya Kyjivskoj Patriarkhiji Ukrajinskoj Pravoslavnoj Cerkvy Kyjivskogho Patriarkhatu [Pereklad Patriarkha Filareta (Denysenka M.A.)] (Bible. Publication of Kyiv Patriarchate of ukrainian Orthodox Church [Translation of Patriarch Filaret (Denysenko M.A.)]). Kyiv, 2009. 1416 p.
4. Vervytsya u povchannyakh Pap Rymsskykh (Rosary in the edifications of Popes). Promin Lyubovi, № 2, 2004. Regime to access: <http://promin-lubovi.narod.ru/public/2/pub2st5.htm>
5. *Dyuley Martina*. Khrystyianski symvolvy: Katekhyza ta Bibliya (I-VI stolittya) (Christian symbols: Catechism and Bible (I-VI centuries)). Lviv: *Svichado*, 2010. 232 p.
6. *Yevtukh V.B.* Etnichnist: encyklopedychnyy dovidnyk (Ethnicity: Encyclopaedic handbook). Kyiv, 2012. 396p.
7. *Yevtukh V.B.* Etnosociologiya: dovidnyk (Ethnosociology: reference book). Kyiv, 2011. 205 p.
8. Zagalna vervytsya (Common rosary). Molytva – mogutniy zasib spasynnya. Regime to access: http://molytva.at.ua/index/zagalna_vervicja/0-59
9. Kak meditirovat' (How to meditate). Regime to access: <http://kak-meditirovat.info/>
10. *Kapten Yu.L.* Osnovy meditatsii (Basics of meditation). Sankt-Peterburg, 1991. 333 p.
11. Katekhizm Katolyckoyi Tserkvy (Catechism of the Catholic Church). Regime to access: <http://www.catechismus.org.ua/>
12. Katekhizm Katolyckoyi Tserkvy (Catechism of the Catholic Church). – Lviv, 2002. 772 p.
13. Konner Kevin. Tlumachennya symvoliv ta proobraziv (Interpreting symbols and types). Kyiv, 2013. 144 p.
14. *Kryachko V.I.* Sotsiodiagnostychnyy rakurs ukrajin's'koyi mentalnosti (Sociodiagnostical aspect of ukrainian mentality). Kyiv, 2012. 248 p.
15. *Lubskiy V.I., Lubskaya M.V.* Istoriya religiy (The history of religions). Kyiv, 2009. 776 p.
16. *Lubskiy V.I., Teremko V.I., Lubskaya M.V.* Religiyevnavstvo: Pidruchnyk (Religious studies: textbook). Kyiv, 2008. 464 p.
17. Lyudstvo i vira: Vsesvitnya istoriya narodiv i religiy: Entsiklopedychno-dovidkove vydannya (Humanity and faith: World history of peoples and religions: encyclopedic-reference edition) [Shchokin G. eds.]. Kyiv, 2002. 640 p.
18. Mifologiya. Entsiklopediya (Mythology. Encyclopedia). Moskva, 2003. 736 p.
19. Mify narodov mira. Entsiklopediya: v 2-h tomakh (Myths of the peoples of the world. Encyclopedia: in 2 volumes) [Tokarev S.A. eds.]. Moskva, 1992. 671 p.: illus; 719 p.: illus.
20. Molys' na Vervytsi shchodnya (Pray on rosary every day). The Workers of Our Lady. Regime to access: <http://www.ourlady.ca/translations/ukrainian/RosaryUkr.htm>
21. Netryadysniy religiyi ta mistychni kul'ty Ukrayiny: Navchalnyi posibnyk (Non-traditional religious and mystic cults of Ukraine: Manual) [Ostroukhov V. eds.]. Kyiv, 2003. 336 p.
22. Nustrem Eric. Bibleyskiy slovar' (Bible dictionary) [Translated and edited from Swedish by Svenson I.S.]. Sankt-Peterburg, 2011. 537 p.
23. *Piren M.I.* Sotsiologiya religiyi: pidruchnyk (Sociology of religion: textbook). Kyiv, 2008. 344 p.

24. Polnaya entsyklopediya simvolov (Full encyclopedia of symbols). Moskva, 2007. 515 p.
25. Pro nas (About us). Center for evaluation of scientific-educational and social programs. Regime to access: <http://evaluation.com.ua/pro-nas/>
26. Religiyevnavchyyi slovnyk (Religious studies' dictionary) [Kolodnyi A., Lobovyk B. eds.]. Kyiv, 1996. 392 p.
27. Rozarii, Vervytsia (Rosary, Beads). Khram Rizdva Presvyatoyi Bogorodytsi sela Zarichchya. Regime to access: <http://bogizernjata.wix.com/gods-grains№rosary/ccf1>
28. Romanenko Y.V., Svyatnenko I.O., Zinchenko A.A. Vizualizatsiyi v mediyno-komunikatsynomu prostori: sotsio-systemologichnyy pidkhd (Visualizations in the media-communicative space: socio-systemological approach). Kyiv, 2014. 487 p.
29. Romanenko Y.V. Mekhanizmy symvolichnoyi interaktsiyi v komunikatsiyakh, politytsi, mystetstvi: vizualno-analitychnyy ta sotsiosymvolichnyy aspekty (Mechanisms of symbolic interaction in communications, politics, art: visual-analytical and sociosymbolic aspects). Kyiv, 2011. 301 p.
30. Svyate Pysmo Starogo I Novogo Zavitu (Holy Scripture of Old and New Testaments). Misioner, 2007. 1477 p.
31. Serbskii Nikolai. Simvoly i signaly (Symbols and signals). Simferopol, 2012. 128 p.
32. Sonina T.V. Italiya. XIII – nachalo XVI veka: Biograficheskii slovar' (Khudozhniki Zapadnoy Yevropy) (Italy. XIII – beginning of the XVI century: Biographical dictionary (The artists of the Western Europe)). Sankt-Peterburg, 2010. 720 p.: illus.
33. Sotsiologiya: pidruchnyk (Sociology: textbook) [Gorodyanenko eds.]. Kyiv, 2008. 544 p.
34. Tokarev S.A. Ranniie formy religii (Early forms of religion). Moskva, 1990. 622 p.: illus.
35. Trydtsyat' pytan' do kardynala Yozefa Ratzingera pro mahiiu i okultyzm (Thirty questions to the cardinal Joseph Ratzinger about magic and occultism). Milites Christi Imperatoris. Regime to access: <http://www.christusimperat.org/uk/node/15729>
36. Khrystyianskyi svitohliad (Christian world-view). Regime to access: <http://hrystyjany.at.ua/>
37. Sheinina E.Ya. Entsiklopediia simvolov (Encyclopedia of symbols). Moskva; Kharkov, 2003. 591 p.: illus.
38. Entsiklopediia simvoliki i geraldiki (Encyclopedia of symbolics and heraldry). Regime to access: <http://www.symbolarium.ru>
39. Yung K.G. Yoga I Zapad: Sbornik (Yoga and West: compendium). Lvov; Kiev, 1994. 230 p.
40. Yung K.G. Libido, yego metamorfozy I simvoly (Libido, its metamorphoses and symbols) [Belkina A.I., Reshetnikova M.M. eds.]. Sankt-Peterburg: Vostochno-Europeiskii Institut Psikhoanaliza, 1994. 416 p.
41. Yung K.G. Tevistokskiiie liektsii. Analitichieskaia psikhologiiia: yeio teoriia i praktika (The Tavistock lectures. Analytical psychology: its theory and practice) [Mienzhulin V. translation]. Kiev, 1995. 236 p.
42. Yak molytysia na vervytsi (How to pray on rosary). TrueChristianity.Info. Regime to access: http://www.truechristianity.info/ua/prayers_ua/yak_molytysia_na_vervytsi.php
43. Amazing Discoveries Albums. Amazing Discoveries. Regime to access: <http://amazingdiscoveries.org/albums>
44. Arakelova Victoria. Ethno-Religious Communities: To the Problem of Identity Markers. Iran and the Caucasus, no. 14, Koninklijke Brill NV, Leiden, 2010. pp. 1-18.
45. Campbell William. Religion, identity and ethnicity: the contribution of Paul the Apostle. Journal of Beliefs & Values, Vol. 29, No. 2, 2008. pp. 139-150.
46. How to recite the Holy Rosary. Regime to access: <http://www.newadvent.org/images/rosary.pdf>
47. Korporowicz Leszek. Rozwojowa misja ewaluacji (Development mission of evaluation). Animacja Zycia Publicznego. Analizy i rekomendacje, Nr. 4 (11), 2013. pp. 4-7.
48. Lingvo Online. Regime to access: <http://www.lingvo.ua/uk>
49. Malesevic Sinisa. The Sociology of Ethnicity. London: SAGE Publications, 2004. 208 p.
50. Marti Gerardo. Fluid Ethnicity and Ethnic Transcendence in Multiracial Churches. Journal for the Scientific Study of Religion, no. 47 (1), 2008. pp. 11-16.
51. Most Say Religious Holiday Displays on Public Property Are Ok. Pew Research Center. Regime to access: <http://www.pewforum.org/2014/12/15/most-say-religious-holiday-displays-should-be-allowed-on-public-property/>
52. Safran William. Language, Ethnicity and Religion: a Complex and Persistent Linkage. Nations and Nationalism, no. 14 (1), 2008. pp. 171-190.
53. Sayce A.H. Assyria, Its Princes, Priests and People. By-Paths of Bible Knowledge VII. Regime to access: <http://www.gutenberg.org/files/42033/42033-h/42033-h.htm>
54. The Holy See: Official web-site. Regime to access: <http://w2.vatican.va/content/vatican/en.html>
55. What the Public Knows – In Pictures, Maps, Graphs and Symbols. Pew Research Center. Regime to access: <http://www.people-press.org/2013/02/05/what-the-public-knows-in-pictures-maps-graphs-and-symbols/>

Крячко Володимир Іванович - кандидат соціологічних наук, доцент
Інститут соціології, психології та соціальних комунікацій Національного педагогічного
університету імені М.П. Драгоманова
Адреса: 04111, м. Київ, вул. Саратовська, 20
E-mail: volodymyr.kryachko@gmail.com

Kryachko Volodymyr Ivanovych – PhD in sociology, associate professor
Institute for sociology, psychology and social communications of the National pedagogical
Dragomanov university
Address: 20, Saratovska Str., Kyiv, 04111, Ukraine
E-mail: volodymyr.kryachko@gmail.com